

У зв'язку з цим зробимо висновок, що перед читачем – актуальне, високопрофесійне наукове дослідження, яке є важливим внеском у вітчизняну науку конституційного права.

Н. А. МЯЛОВИЦЬКА

Ніна Анатоліївна Мяловицька, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права Юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СУВЕРЕНІТЕТУ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ*

Проблематика суверенітету – одна з найбільш актуальних у конституційному праві України. Принцип суверенітету закріплюється в Конституції України та реалізується в конституційному законодавстві у вигляді визначального елемента статусу таких основних суб'єктів конституційно-правових відносин як держава, народ і нація. З іншого боку, в науковій юридичній літературі є велика кількість тлумачень змісту цього принципу, видів та кола суб'єктів, з якими він може бути пов'язаний. Як наслідок, розмаїття «суверенів» і плюралізм «суверенітетів» стали ознакою сучасного політичного дискурсу, який, проникаючи в науку конституційного права, породжує протиставлення та заперечення одних на користь інших таких загальнознайомих конституційних цінностей як права людини і суверенітет держави, народний суверенітет і демократія, національна держава і міжнародний правопорядок тощо. Розв'язанню подібних проблем значною мірою сприяло б чітке розуміння місця і ролі ідеї суверенітету в функціонуванні сучасної держави і суспільства, з'ясування сутності і співвідношення державного, народного і національного суверенітету. В цьому плані слід позитивно оцінити ґрунтовне та комплексне дослідження конституційно-правових аспектів теоретичних та практичних проблем суверенітету.

Рецензовану монографію старшого наукового співробітника Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, кандидата юридичних наук І. А. Куян присвячено висвітленню однієї з актуальних та складних проблем державотворення і конституційного права – з'ясуванню місця і ролі ідеї суверенітету в функціонуванні сучасної держави і суспільства під кутом зору конституційно-правового аспекту.

І. Куян вдалося узагальнити більшість проблемних питань, пов'язаних з розумінням суверенітету в конституційному праві України, чому сприяла запропонована авторкою оригінальна методологія дослідження, яка ґрунтується на розумінні суверенітету як вершини державності, що уособлює в собі державотворення як з боку суспільства, народу, нації, так і з боку інститутів публічної влади. Виходячи з цього, вивчення проблем суверенітету досягається шляхом послідовного дослідження конституційно-правових аспектів трьох його основних видів: державного, народного і національного.

Особливу увагу приділено понятійним аспектам проблеми, у зв'язку з чим досліджуються проблеми визначення поняття і змісту суверенітету держави, народу і нації. Слід позитивно оцінити сформульовані автором загальне – родове визначення ідеї суверенітету (С. 30) та видові поняття державного (С. 170), народного (С. 302) і національного суверенітету (С. 470–471), що, поза сумнівом, є новацією в теорії конституційного права України

Комплексність дослідження досягається, в першу чергу, за рахунок багатоаспектного аналізу суверенітету як правового явища. У монографії подається аналіз взаємозалежності суверенітету і практично всіх інститутів держави: державної влади, форми правління, форми державного устрою та державного (політичного) режиму, народовладдя, парламентаризму, місцевого самоврядування, що знаходять своє відображення в переважній більшості інститутів конституційного права.

У роботі також приділено значну увагу такій складній та дискусійній проблемі як національний суверенітет. Автор досліджує конституційно-правові аспекти національного суверенітету крізь призму принципів «територіальної цілісності держави» і «права націй на самовизначення» та шляхом детального аналізу внутрішніх (конституційно-правових) і зовнішніх (міжнародно-правових) засад національного суверенітету, а також у врахуванням розвитку міжнародного права і глобалізаційних процесів.

Особливу наукову і практичну цінність має дослідження автором проблеми державного суверенітету у зв'язку із формою держави. Ці питання наразі є надто актуальні для України зважаючи на існуванням з часу прийняття Конституції України (1996 р.) перманентної ідеї проведення конституційно-правової реформи, що мала б вирішити як проблеми форми правління, так і територіального устрою, в тому числі, адміністративно-територіального поділу в державі. Не викликає сумніву й значущість проблем державного (політичного

© Н. А. Мяловицька, 2013

* Рецензія на кн.: *Куян І. А. Суверенітет: проблеми теорії і практики (конституційно-правовий аспект)* : монографія / І. А. Куян. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 560 с.

режиму), що як слушно наголошує автор, визначає реальне джерело влади і носія суверенітету та модель конституціоналізму в державі (С. 265).

Окрему увагу автор приділяє питанням ролі Конституції у реалізації ідеї суверенітету в Україні. І в цьому плані можна говорити про певний вклад автора у розвиток теорії функцій конституції у зв'язку із проблемою суверенітету (С. 210–211).

Цікавим є проведений в роботі аналіз ідей абсолютного, обмеженого, подвійного, відносного, залишкового, потенційного суверенітету, напівсуверенітету, єдності і подільності суверенітету (С. 136–141), що набувають все більшої актуальності зважаючи на інтенсифікацію міжнародних відносин держав та розвиток міжнародного права.

Переконливим є твердження автора про те, що заперечення національного суверенітету як явища, применшення цього цінності через утвердження розмивання, ерозію, девальвацію статусу національних держав, а особливо на рівні наукових напрямків є надто абстрактними і не відображають загальну тенденцію розвитку державності в сучасному світі (С. 555).

Безумовну практичну цінність мають висновки та пропозиції автора щодо укріплення конституційно-правових гарантій суверенітету України – держави (С. 265–280), ролі державно-правових інститутів у гарантуванні народного суверенітету в Україні (С. 394–438), а також конституційно-правових засад національного суверенітету України (С. 471–492).

У якості побажання автору відзначимо, що в подальшій роботі над темою варто було б приділити увагу питанням конституційно-правових гарантій суверенітету у зв'язку із розвитком різноманітних електронних форм урядування («Е-уряду», «Е-демократії» тощо). Для сучасного етапу державотворення України вказані питання можуть мати переважно технічний аспект, натомість в перспективі, думається, вони мають отримати свій розвиток у конституційному праві України. Висловлені побажання не применшують загальну високу оцінку рецензованої праці, не применшують її актуальності та значення для розвитку конституційного права України.

Монографію І. А. Куян можна вважати суттєвим внеском у розвиток науки конституційного права, що дає значний приріст наукових знань, де проблема суверенітету є однією з ключових та водночас однією з найбільш дискусійних.

Думається, монографія викличе неабиякий інтерес у науковців, викладачів вузів, студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю, політиків, посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування – усіх, хто цікавиться проблематикою державотворення та конституційного права України.